L-Oratorju ta' San Gwann "Tabilħaqq Mużew fiċ-Ċokon"

— Minn Mons. Prof. A. Bonnici

"Kemm tħobb taqra l-artikoli tiegħek il-mama . . . . It-tifel tagħha ukoll iħobb jaqrahom." Hekk qalli Mons. Gwidu Calleja waqt li konna ħerġin mill-Oratorju ta' S. Gwann, wara l-Uffiċjatura tal-Ħadd filgħodu. Imbagħad żied igħidli: "Fuq dan l-Oratorju sabiħ qatt ma għidtilna xejn." "Kollox sew, weġibtu, ngħidilkom fl-artikolu li ġej." U mort id-dar nikteb dan l-artikolu.

Magħqudin mal-Knisja Konkatedrali ta' San Gwann li żżejjen il-Knisja Konventwali tal-Ordni Gerosolmitan, hemm żewġ mużej: mużew kbir, ta' ħafna swali, li nfetaħ fl-1965 u jissejjaħ "Il-Mużew ta' San Gwann", u mużew ieħor żgħir, ta' sala waħda, li ssawwar bil-mod il-mod matul is-seklu XVII, irrid ingħid l-Oratorju ta' San Gwann, li, kif sejjaħlu tajjeb Sir Hannibal Scicluna huwa mużew fiċ-ċokon (a museum in miniature).

Wieħed jista' jara f'dan l-Oratorju opri artistiċi ta' pittura u skultura u możajċi sbieħ tal-artisti l-aktar magħrufin ta' dak is-seklu.

L-ORATORJU

L-Oratorju beda jinbena fis-sena 1603 u kellu bħala għan tiegħu li jkun post adattat għad-devozzjonijiet tal-Kavallieri u għat-tawwiem tan-novizzi, għall-funzjonijiet uffiċjali u għal-laqgħat tal-Ordni.

Is-saqaf lixx hu mgħotti bi 3 pitturi nkwadrati fi 3 gwarniċi kbar u sbieħ skolpiti fl-injam u ndurati. Bejn pilastri twal ta' rħam prezzjuż ta' stil korintin jinfetħu 5 twieqi max-xellug, li jdawlu l-Oratorju; mal-lemin, bejn pilastri bħalhom, hemm prospett va ta' 5 twieqi finti. Fl-arkata tat-transetta wieħed jara, fin-nofs l-arma tar-Reliġjon (jiġifieri tal-Ordni) salib abjad fi sfond aħmar u fil-rkejjen l-armi tal-Ordni u tal-Grammastru Gregorju Carafa u Nikola Cottoner.

X'inhuma l-opri artistiċi li wieħed jammira f'dan l-Oratorju? Nibdew bil-pittura tas-saqaf, li tikkonsisti fit-3 kwadri li semmejna u 2 oħra fil-ġnub tal-volta ta' wara l-artal, pitturi li huma magħrufin bħal l-isbaħ fost dawk ta' Mattija Preti "il-Kalabriż". Juru xeni mill-Passjoni ta' Kristu. Fl-ewwel 3 li semmejna naraw l-inkoronazzjoni ta' Gesu' bix-xewk, l-"Ecce Homo" u l-irfiegħ ta' Gesu' msallab; iż-żewġ kwadri tal-volta tal-kor juru l-orazzjoni Tiegħu fl-ort tal-Getsemani u l-flaġellazzjoni.

Dan iċ-ċiklu tal-Passjoni kellu bħala ċentru tiegħu grupp skolpit fl-injam mill-artista ruman Stefano Algardi, li juri lill-Kristu Msallab u ħdejh il-Madonna u San Gwann. Dan il-grupp kien fuq l-artal; iżda, meta f'nofs das-seklu l-kwadru tal-Caravaggio, li fuqu nitħaddtu iżjed 'il quddiem, beda jieħu mportanza akbar, il-Kapitlu ħass li kienet ħaġa xierqa li jneħħi dak il-grupp minn fuq l-artal. Neħħieh u qegħdu fid-daħla għas - sagristija, mnejn, kif konna naħsbu, bdiet tingħatalu qima akbar.

Iċ-ċiklu tal-Passjoni jagħlaq bl-altoriljev li hemm fl-abside (arzella) tal-Oratorju, li jirrappreżenta lill-Madonna b'qalbha minfuda minn seba' sjuf, li jfissru is-7 duluri Tagħha għall-imħabba ta' Gesu' Binha.

QADDISIN U BEATI

Mal-ħitan tal-ġnub, taħt 8 twieqi, veri u finti, hemm imdendlin 8 kwadri tal-Qaddisin u Beati tal-Ordni Gerosolmitan. Lil min irid jaf min huma ngħidulu li dawk tan-naħa tal-Epistola huma: S. Ubaldeska, B. Adrijanu Fortescue (martri), S. Ugo Genovis. B. Gerardu (l-ewwel Rettur tal-Ordni). Dawk tan-naħa tal-Vanġelu huma S. Toscana minn Verona, B. Gorland tal-Ġermanja, S. Nikasju (martri) u. B. Gerardu fil-miraklu tal-ħobż. Nistħajjilkom tridu tafu x'kien dal-miraklu tal-ħobż.

Jingħad li fl-assedju ta' Ġerusalemm mill-Kroċjati, il-B. Gerardu li kien f'dik il-belt maħkum mit-Torok, beda jixħet lill-insara il-ħobż minn fuq is-swar. It-Torok indunaw li kien qed jixħet xi ħaġa biex igħin lill-insara kontrihom. Iżda ġara li, x'ħin resqu lejħ biex jaraw x'kien qed iwaddab, il-ħobż li kien baqagħlu nbidel f'ġebel. Il-Misilmin ma setgħu jagħmlulu xejn.

Dawn it-8 kwadri li semmejna huma ukoll xogħol ta' Mattija Preti Tnejn minnhom ġew restawrati tajjeb ħafna mill-Lux wisq fil-Mużew Nazzjonali tagħna.

Tal-Preti ukoll huma iż-żewġ kwadri tawwalin mal-ħitan tal-kor tal-Oratorju li juru lil S. Gerardu u Rajmondu de Puy u S. Anjeze (l-ewwel Badessa).

Il-paviment, bħal dak tal-Knisja, hu miksi kollu b'40 lapida ta' rħam b'iskrizzjonijiet kommemorattivi minquxin fihom. Fin-nofs sewwa hemm l-arma tal-Fra Stefano Lomellini, Pirjol ta' Venezja u benefattur kbir ta'-Oratorju

L-ARTAL TA' CARAFA

Benefattur ieħor, li nsibu l-armi u lapida tiegħu mnaqqxin fl-irħam malħajt kif tidħol, kien Fra Andrea De Giovanni, Ballju ta' S. Ewfemja. Ma jonqsux l-armi tal-Grammastri Manoel Pinto, Ramon Despuig u Gregorju Carafa, li għamlu xogħlijiet sbieħ f'dak l-Oratorju.

Quddiem l-artal hemm balawstrata ta' rħam, il-wiċċ tagħha fih xogħol ta' rħam intarsjat l-aktar sabiħ, bi-arma ta' Lomellini fin-nofs. L-artal, imbagħad, huwa biċċa xogħol artistika ta' rħam ukoll, magħmula aspejjeż tal-G.M. Carafa. Minħabba f'hekk, mal-ġnub tiegħu, naraw l-arma ta' dak il-Grammastru mal-arma tal-Ordni.

Barra minn dan, dak l-artal għandu l-bieba tat-tabernaklu miksija b'bassoriljev ta' Kristu Rxoxt immartellat fil-fidda. Fiż-żaqq tal-artal hemm medaljun tal-bronż, altoriljev artistiku ħafna li juri qtigħ ir-Ras ta' San Gwann ...

Mal-ġenb lemini, fuq gradenzina, hemm ras ta' San Gwann skolpita fi rħam mill-artist franċiż Pierre Puget (1622-94), mogħtija lill-Knisja mill-Isqof Pawlu Alpheran de Bussan.

Jekk wieħed iħares lura mill-presbiterju jara gallerija ta' orgni, mgħotti b'injam skolpit u ndurat. It-tubi (sfafar) tal-orgni huma diżordinati. Għax għandkom tkunu tafu li, fi żmien l-aħħar gwerra, dak l-orgni saritlu ħsara kbira bl-iskossi tal-bombi u baqa' ma ssewwiex. Dnub li l-ewwel orgni ta' San Gwann (li fil-bidu kien fil-Kappella ta' Alvernja) ma ssewwiex, u ma nistgħux nisimgħu l-leħen ta' wieħed mill-eqdem u aktarx l-eqdem orgni tal-Ewropa.

Taħt il-gallerija tal-orgni hemm erba' stendardi ta' żewġ Battaljuni tal-Milizzja Maltija, li tqegħdu hemm bħala trofej militari.

BĦAL KWIEKEB FID-DAWL TAX-XEMX

Iżda l-kwadri u x-xogħlijiet fi rħam u fil-bronż li semmejna, avolja tassew artistiċi, jintfew quddiem il-kwadru famuż u kapolavur ta' Michelangelo Merisi minn Caravaggio, mnejn ħa l-laqam ta' "il-Caravaggio".

Irrid naħseb li ħafna minnkom rawħ dak il-kwadru. It-turisti kollha li jiġu Malta jfittxu li ma jitilfux l-okkażjoni li jarawħ. Gie li, meta kont Deputat ta' San Gwann, kienu jiġu xi turisti wara li jkun għalaq il-Mużew u jitolbuni bil-ħniena biex jarawħ, għax ikunu se jsiefru. Jien kont inħoss id-dmir li niftħilhom l-Oratorju ħa jaraw dak il-kwadru msemmi mal-Ewropa kollha. Nibża' wisq li għad hawn ħafna Maltin li,

(Ikompli fil paġna 7)

L-ORATORJU TA' SAN GWANN

(Jaqbad mill-paġna 3)

b'dana kollu, għadhom ma rawħx, avolja jistgħu jarawh faċilment u bla ma jħallsu flus fl-ewwel Ħadd ta' kull xahar.

Kemm hu sabiħ u artistiku dak il-kwadru! Fiċ-ċentru: il-Qaddis mixħut rasu mal-art, b'rasu kważi maqtugħa minn ġismu, id-demm iċarċar minha, idejh marbutin wara, għajnejh nofshom magħluqin qed joffri ruħu 'l Alla bħala vittma tal-inġustizzja umana. Max-xellug, f'arkata ta' iġsma ta' nies li ħadu sehem fid-delitt fahxi, jidhru il-manigold bla qalb b'sikkina f'idu lest biex bla ħniena jagħti l-aħħar kolp u jifred għal kollox ir-ras mill-ġisem; ħdejh; il-kalzrier qed jagħti l-aħħar ordni biex jingħata tmiem għad-delitt; ħdejh mara xwejħa b'idejha ma' wiċċha turi t-tkexkix tagħha; u fix-xellug tagħha xbejba inklinata bi platt kbir f'idejha qed tistenna li jagħtuha f'dak il-platt ir-ras ta' San Gwann, ħa teħodha lil sidtha.

Kemm sentimenti diversi f'dik ix-xena: manswetudni, kefrija, setgħa, tkexkix u ndifferenza! Kollox taħt kontrast qawwi ta' dawl u ta' dell, karatteristika karaveġġjana. Fid-dlam, minn tieqa bil-ħadid, tnejn min-nies jittawlu: forsi żewġ segwaċi tal-martri.

L-awtur ta' dak il-kwadru sabiħ ħalla ismu miktub fuqu fid-demm li qed iċarċar minn ras il-maqtul, u ħadd ma jista' jiddubita mill-awtentiċita' ta' dak il-kwadru msemmi mal-Ewropa u mad-dinja kollha.